

Міжнародна економіка

Пунам КУМАРІ

**ЧУТЛИВІСТЬ
НЕОПЛАЧУВАНОЇ ПРАЦІ ЖІНОК
ДО ДЕМОГРАФІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК
СІМЕЙ У РАЙОНАХ ІЗ ПЛЕМІННИМ
І НЕПЛЕМІННИМ НАСЕЛЕННЯМ В ІНДІЇ****Резюме**

Жінки в усьому світі переважно працюють у полях і забезпечують неоплачуваний догляд, зокрема ведуть домашнє господарство та турбуються про інших членів сім'ї і громади, не отримуючи за це жодної конкретної фінансової винагороди. Мета цього дослідження – оцінка значущості, характеру та величини впливу різних демографічних характеристик сім'ї на неоплачувану працю жінок у районах із племінним і неплемінним населенням в Індії. Дослідження впливу різних змінних на неоплачувану працю жінок виконано відповідно до (а) видів діяльності, що внесені до сфери економічного виробництва згідно з СНР, (б) видів діяльності, що належать до сфери економічного виробництва згідно з розширеною СНР, (в) видів неекономічної діяльності поза СНР, а також (г) видів економічної діяльності загалом. Окремо досліджувалася праця жінок у районах із племінним населенням і в районах із неплемінним населенням. Для аналізу застосовано модель множинної лінійної регресії із використанням Microsoft Office Excel Analysis ToolPak. Результати аналізу показали, що як у районах з племінним населенням, так і в районах з неплемінним населенням жінки змушені брати участь в економічній діяльно-

---

© Пунам Кумарі, 2024.

Кумарі Пунам, здобувачка ступеня доктора філософії, Університет Гімачал Прадеш, Гімачал Прадеш, Індія. Е-мейл: roonam20101991@gmail.com

сті, що належить до сфери економічного виробництва за СНР, незалежно від демографічних характеристик сімей. Неоплачувана праця жінок за видами економічної діяльності, які включені до сфери економічного виробництва згідно з розширеною СНР, у районах із неплемінним населенням є більш складною для розуміння системою, що потребує подальшого вивчення, ніж така сама праця жінок у районах із племінним населенням. Щодо неекономічних видів діяльності поза СНР, то відмінностей у впливі зазначених факторів на неоплачувану працю жінок у районах із племінним та у районах із неплемінним населенням не виявлено. Можна зробити висновок, що на працю жінок за неекономічними видами діяльності впливають недемографічні фактори (за винятком віку), а інші чинники психологічного, соціального та культурного характеру. Щодо загального обсягу неоплачуваної праці, то одні й ті самі фактори (за винятком кількості членів сім'ї) по-різному впливають на неоплачувану працю жінок у районах із племінним населенням та в районах із неплемінним населенням. Фактор освіти демонструє сильний позитивний і статистично значущий вплив на зменшення тягаря неоплачуваної праці в обох групах.

Ключові слова:

види економічної діяльності в межах економічного виробництва за СНР; види економічної діяльності в межах економічного виробництва за розширеною СНР; райони із неплемінним населенням Індії; види неекономічної діяльності поза СНР; райони із племінним населенням Індії; неоплачувана праця жінок.

Класифікація за JEL: J16, J22, J82.

8 таблиць, 12 джерел літератури.

Постановка проблеми

Жінки відіграють таку саму важливу роль в історії людства, як і чоловіки. Без активної участі жінок національний соціальний, економічний і політичний розвиток країни неминуче погіршиться та стагнуватиме (Muthukumar, 2020). У всьому світі жінки здебільшого відповідають за надання неоплачуваного догляду, що охоплює ведення домашнього господарства та догляд за іншими у своїх домівках і громадах, не отримуючи за це жодної фінансової компенсації.

Безоплатний догляд за іншими має життєво важливе значення для людського потенціалу та добробуту. Він сприяє створенню людського та соціального капіталу і є необхідним елементом у формуванні та підтримці економічного процвітання. Такі види праці не відображені в національних системах обліку і глибоко вкорінених патріархальних структурах, тому неоплачуваний догляд часто вважається працею з низькою цінністю і залишається поза мейнстримом економічної науки. Неоплачувану працю з догляду і виконання домашніх робіт також пов'язують з несприятливими наслідками для психічного здоров'я і нижчою якістю життя (Pinquart & Sørensen, 2003).

У багатьох індійських штатах жінки відіграють важливу роль у виконанні неоплачуваної домашньої роботи. Завдяки цій праці бюджет домогосподарства збільшується, але більшість жінок працюють безкоштовно і тому часто залишаються поза межами сфери економічного виробництва. Жінкам складніше знайти роботу, оскільки вони частіше доглядають за дітьми та літніми членами родини, а також частіше виконують інші домашні обов'язки. Крім того, перебування жінок поза межами сфери економічної діяльності може призвести до погіршення рівня життя населення, втрати можливостей для отримання освіти та порушення права людини на самовизначення (Yanovskaya et al., 2020).

Вартісна оцінка неоплачуваної праці важлива, але вирішення цієї проблеми потребує ширшого підходу. Вартісна оцінка не дозволяє повністю ввести неоплачувану працю в законодавче поле, адже законодавець відокремлює поняття неоплачуваної та оплачуваної праці. Вона лише демонструє важливість неоплачуваної праці з точки зору її внеску в загальний добробут. На основі вартісної оцінки неможливо визначити, як інтегрувати цей примітивний і відсталий сектор неоплачуваної економіки в основну економіку з метою підвищення продуктивності та покращення умов праці; як врахувати його в економічній політиці. Вартісна оцінка також не відображає розпорешену структуру неоплачуваної праці. Необхідна стратегія, яка не обмежуватиметься вартісною оцінкою, а буде спрямована на врахування неоплачуваної праці в макроекономічній політиці і на визнання неоплачуваної праці складовою макроекономіки (Hirway, 2015).

Огляд літератури

Багато домашніх і громадських робіт не охоплені системою рахівництва, не мають комерційної цінності, а отже, не мають вартісного еквівалента. Жінки, які працюють на фермах, становлять більшу частину робочої сили в сільському господарстві, але здебільшого не отримують заробітну плату. Сімейні зобов'язання змушують жінок виконувати більшість важких і фізично виснажливих робіт як у сільському, так і в домашньому господарстві (Kaui, 2008). Жінки приділяють значну частину свого часу не лише сільськогосподарським роботам, а й догляду за птицею, худобою та іншими тваринами. Однак справжню картину жіночої праці та її внеску в сімейний дохід побачити складно. Багато завдань у сфері економічного виробництва, які виконують жінки, офіційно не обліковуються або потрапляють у категорію «домашні роботи» (Goswami, 2013). Жінки, які працюють, роблять значний внесок у дохід фермерських домогосподарств незалежно від розміру останніх. Їхній заробіток особливо важливий для безземельних і малих фермерських домогосподарств (Sethi, 1991).

Юнаки працюють значно більше, ніж дівчата. Неодружені хлопці та дівчата знаходять першу оплачувану роботу раніше, ніж заміжні дівчата. Якщо порівняти з підлітками із «Загальної каст», більшість підлітків із «Зареєстрованих каст»/ «Зареєстрованих племен» та з «Інших відсталих класів» вже в молодому віці працює за плату або безкоштовно. Діти, чий матері мають освіту, більш схильні відтермінувати початок виходу на першу роботу. Якщо порівняти з неосвіченими однолітками, ймовірність влаштуватися на оплачувану роботу в молодому віці нижча для підлітків, які закінчили 10-12 років (0,51, $p < 0,01$) і 12+ років (0,54, $p < 0,01$) шкільного навчання до повноліття. Ймовірність працевлаштування молодих осіб, які мають певну професійну освіту (1,83, $p < 0,01$) і які обізнані про Державну програму зайнятості (1,66, $p < 0,01$), вища. Вищий рівень освіти та професійної підготовки сприяє відтермінуванню виходу молоді на першу роботу (Pal et al., 2021).

У процесі вивчення соціальних норм виявлено співіснування дещо консервативних поглядів на гендерний розподіл обов'язків щодо догляду та відкритості до більш справедливого розподілу оплачуваних обов'язків і обов'язків з догляду. З різних причин акцент на соціальних нормах щодо догляду видається виправданим. По-перше, з'ясувалося, що більші можливості щодо прийняття рішень, вищий рівень освіти та вищі доходи жінок не пов'язані з меншим обсягом зобов'язань щодо догляду. Це вказує на необхідність модифікації соціальних норм, які можуть обмежувати можливості жінок домовлятися про розподіл обов'язків з догляду, навіть якщо йдеться про жінок, які наділені більшими можливостями в інших аспектах свого життя. По-друге, виявлено, що впровадження прогресивних норм асоціюється з меншою кількістю годин, витрачених жінками на догляд, і більш гендерно рівним

розподілом обов'язків з догляду у сім'ї. По-третє, надання працезберігаючого обладнання або доступу до інфраструктури та послуг не завжди асоціюється зі зменшенням кількості годин, які жінки витрачають на догляд. З огляду на це необхідно провести додаткові дослідження щодо того, що саме підвищує ефективність їхньої праці і чи буде корисним поєднання цих заходів із зусиллями зі зміни соціальних норм (Karimli et al., 2016). Усунення перешкод для участі жінок у робочій силі сприяє зменшенню кількості годин, які жінки проводять вдома, і збільшенню залученості чоловіків до домашнього виробництва, внаслідок чого гендерний розрив у загальній кількості годин неоплачуваної роботи зменшується. Гіпотетичний сценарій показав скорочення розриву в неоплачуваній праці між чоловіками та жінками на 45% у Пакистані та приблизно на 20% у Мексиці, Південній Африці та Великій Британії (Alonso et al., 2019). У кожній країні жінки виконують більший обсяг неоплачуваної роботи, ніж чоловіки. Неоплачувана праця жінок залежить від обсягів оплачуваної праці, рівня оплати праці на ринку праці та частки дітей і осіб похилого віку в структурі населення. Оплачувана робота та розмір оплати праці мають обернений взаємозв'язок. Очевидно, що чим більше часу жінки витрачають на оплачувану працю, тим менше часу вони мають на неоплачувану працю. Крім того, кількість дітей та осіб похилого віку має значний вплив на неоплачувану працю жінок. Це може бути пов'язано з роллю жінок у догляді за особами, що належать до цих вікових груп. Рівень освіти також впливає на неоплачувану працю, і в такому разі зв'язок обернений (Hunady et al., 2014). Встановлено, що статус жінки в сім'ї позитивно пов'язаний із загальною кількістю відпрацьованих жінкою годин і має високий рівень релевантності. Кількість років навчання в школі та кількість працюючих членів сім'ї чоловічої статі мають статистично значущий негативний вплив на залученість жінок до виконання робіт у сільському господарстві. Інтенсивність вирощування сільськогосподарських культур має позитивний і статистично значущий зв'язок з рівнем участі жінок у сільськогосподарських роботах. Рівень залученості жінок до сільськогосподарської праці має обернений, але статистично незначущий зв'язок з обсягом землі у власності і сукупним доходом домогосподарств. У міру механізації великих землеволодінь, потреба в робочій силі зменшується. Високий добробут домогосподарства також сприяє зменшенню пропозиції жіночої робочої сили (Baliyan & Kumar, 2014).

У цій статті визначено такі цілі: (1) оцінити характер та обсяг впливу різних демографічних характеристик сімей на неоплачувану працю жінок у районах з племінним і неплемінним населенням в Індії; (2) перевірити статистичну значущість впливу демографічних характеристик сімей на неоплачувану працю жінок у районах з племінним і неплемінним населенням; і (3) порівняти характер і розмір впливу різних факторів на неоплачувану працю жінок у районах з племінним і неплемінним населенням в Індії.

Методологія

Вибірки для дослідження сформовані за допомогою цілеспрямованого та багатоступеневого методу випадкової вибірки. У цій роботі територією дослідження є округ Чамба штату Гімачал-Прадеш, який обраний свідомо на першому етапі, оскільки це єдиний округ у штаті Гімачал-Прадеш, який охоплює як райони з племінним, так і райони з неплемінним населенням. На другому етапі знову навмисно обрані блоки Салуни і Тісса, що належать до району з неплемінним населенням, і блоки Бхармур і Пангі, що належать до району з племінним населенням. Блоки Салуни і Тісса обрані таким чином, щоб вони були максимально схожими на блоки Бхармур і Пангі у районі з племінним населенням з точки зору рельєфу, клімату й особливостей розвитку. Блоки Бхармур і Пангі обрані, оскільки це єдині блоки з племінним населенням в окрузі Чамба. На третьому етапі всі панчяйти племінних і неплемінних блоків перераховані в алфавітному порядку, і з кожного блоку випадковим чином відібрано по 5 панчяятів. На четвертому етапі всі села цих панчяятів знову перераховані в алфавітному порядку, і з кожного панчяяту відібрано по 10 сіл. На заключному етапі складено список усіх домогосподарств за кількістю жінок у порядку зростання, з яких випадковим чином відібрано 101 домогосподарство з району з племінним населенням і 101 домогосподарство з району з неплемінним населенням.

Для збору первинних даних використано належним чином сформований план-графік. Дані зібрано за період 2020–2021 рр. Види неоплачуваної праці класифіковано у три категорії: види діяльності в межах сфери економічного виробництва згідно із Системою національних рахунків (СНР); види діяльності в межах сфери економічного виробництва згідно з розширеною концепцією СНР (РСНР); види діяльності поза сферою економічного виробництва, що не охоплені СНР (Hirway, 2015).

Види діяльності в межах сфери економічного виробництва відповідно до концепції Системи національних рахунків (System of National Accounts – SNA), поділяються на три категорії: I – діяльність у первинному секторі виробництва: збір ягід та інших культур, лісове господарство, лісозаготівля, збір дров, мисливство та рибальство, виробництво інших основних продуктів (мінеральні солі, розробка торфу, водопостачання, тваринництво та ін.); II – діяльність у вторинному секторі виробництва: обмолот зерна; борошномельні роботи; сушіння та виробництво шкіри; виробництво та консервування м'ясних і рибних продуктів; консервування фруктів шляхом сушіння та розливу та ін.; виробництво молочних продуктів (молоко, масло, сир); виробництво пива, вина та лікєро-горілчаних виробів; виготовлення кошків, килимків тощо; інші види обробки (ткацтво, пошиття одягу, пошиття одягу та виробництво взуття, кераміки, посуду, предметів тривалого користування, меблів, виготовлення інструментів, машинобудування, зварювання тощо); III – Діяль-

ність у третинному секторі виробництва: підстригання волосся, обстригання нігтів, фарбування волосся, привезення та відвезення людей автотранспортом тощо.

Види діяльності, що належать до сфери виробництва відповідно до Розширеної системи національних рахунків (Extended System of National Accounts – ESNA) також називають «неринковими» видами діяльності. Такі види діяльності охоплюють домашні послуги, які неоплачувані, не належать до сфери економічного виробництва у СНР і не мають еквівалента ринкової вартості у формі винагороди чи зарплати. До таких видів діяльності належать: приготування їжі; прибирання (підмітання підлоги, миття посуду та прання одягу); принесення води; догляд; покупки; навчання; участь у громадських роботах у громаді.

Види діяльності, які знаходяться поза межами сфери економічного виробництва згідно з концепцією СНР, також називають «особистими видами діяльності». До них належать такі, що не можуть бути передані для виконання іншим особам, а мають бути виконані особисто. Переважно такі види діяльності визнаються «неекономічною діяльністю» і залишаються поза сферою економічного виробництва у розумінні концепції СНР. До них належать: самоосвіта; особистий догляд та самообслуговування; соціальна та культурна діяльність; години, відведені на спілкування; та дозвілля та відпочинок.

У процесі дослідження використані зібрані дані щодо часу, витраченого жінками на таку діяльність, а також обрані фактори, які могли би впливати на обсяг неоплачуваної праці. Ці фактори охоплюють: 1) вік жінки, 2) освіту жінки, 3) сімейний стан жінки, 4) структура сім'ї, 5) кількість членів сім'ї, 6) кількість чоловіків у сім'ї, 7) кількість жінок у сім'ї, 8) голова домогосподарства, 9) всього землі у власності, 10) зайнятість жінки, 11) освіта чоловіка, 12) професія чоловіка та 13) кількість дітей.

Для дослідження впливу категорійних ознак введено фіктивні змінні, що набувають значення 0 або 1: структура сім'ї (1 – нуклеарна; 0 – розширена); голова домогосподарства (1 – чоловік; 0 – жінка); сімейний стан жінки (1 – заміжня; 0 – інше); зайнятість жінки (1 – приватна, державна чи компанія; 0 – інше); професія чоловіка (1 – приватна, державна чи компанія; 0 – інше).

Дослідження впливу вказаних змінних на неоплачувану працю жінок відповідно до видів економічної діяльності за СНР, видів економічної діяльності за РСНР, видів діяльності поза СНР та видів економічної діяльності загалом здійснено окремо для районів із племінним населенням і неплемінним населенням. Для аналізу даних застосовано модель множинної лінійної регресії із використанням Ms-Excel Data Analysis ToolPak. Отримані результати перевірено на рівні значущості 5% і 100 ступенях свободи.

Результати дослідження

Фактори, що впливають на неоплачувану працю жінок за видами діяльності згідно з СНР у районах з племінним і неплемінним населенням

За результатами аналізу встановлено, що вищеперелічені незалежні змінні пояснюють 38% варіації в неоплачуваній праці жінок за видами діяльності в межах сфери виробництва згідно з СНР у районах з племінним населенням (скоригований $R^2=0.38$). Такі фактори, як вік, освіта і кількість дітей мали значущий негативний вплив на неоплачувану працю жінок за видами діяльності згідно з СНР ($p < 0.05$) у районах з племінним населенням. З'ясовано, що молоді жінки більшою мірою залучені до такої праці, якщо порівняти зі старшими жінками, оскільки з віком здатність виконувати фізичну роботу знижується. Більш освічені жінки меншою мірою залучені до неоплачуваної праці, оскільки вони одночасно виконують роботи, що оплачуються (наприклад, шиття, в'язання та ін.). Отже, підвищення рівня освіти жінок у районах з племінним населенням здатне знизити тягар неоплачуваної праці за видами діяльності згідно з СНР. Цікаво, що жінки, які мають більше дітей, були меншою мірою залучені до такої праці. Це можна пояснити більшим обсягом обов'язків жінок щодо догляду за дітьми і, як наслідок, меншим обсягом часу, який залишається на види діяльності за СНР. Крім цього, встановлено, що фактори сімейного стану, структури сім'ї, кількості членів у сім'ї, зайнятості, професії чоловіка мали позитивний, але незначущий вплив на залежну змінну. На противагу цьому, кількість чоловіків та жінок у сім'ї, статус голови домогосподарства, загальна кількість землі у користуванні та освіта чоловіка мали незначущий обернений вплив на неоплачувану працю жінок відповідно до видів діяльності за СНР у районах з племінним населенням (табл. 1).

Дані табл. 2 ілюструють вплив різних факторів на неоплачувану працю жінок за видами діяльності згідно з СНР у районах з неплемінним населенням. Зокрема, встановлено, що вік має статистично значущий позитивний вплив на неоплачувану працю жінок, що проживають на територіях з неплемінним населенням. На відміну від жінок, які живуть на територіях племен, виявлено, що кількість дітей у сім'ї має значущий позитивний вплив на неоплачувану працю жінок, які живуть на неплемінних територіях. Цю розбіжність можна пояснити різницею в кліматичних умовах — у районах з племінним населенням нижчі температури та триваліші зимові сезони, що обмежує жінок у можливості брати дітей із собою на ферму. Як зазначили респонден-

ти, внаслідок цього діти, які живуть на племінних територіях, потребують більшої опіки, ніж ті, які проживають у неплемінних районах. Навпаки, у неплемінних районах можна спостерігати, як жінки носять своїх дітей під час роботи в полі, фіксуючи їх до спини відрізом тканини.

Таблиця 1

Регресійний аналіз факторів, що впливають на неоплачувану працю жінок за видами діяльності згідно з СНР у районах з племінним населенням

Множинний R = 0.68, R ² = 0.46, скоригований R ² = 0.38				
	Коефіцієнти регресії	Стандартна похибка	t-статистика	p-значення
Перетин	2726.49	671.90	4.06	0.00
1. Вік	-22.02	9.62	-2.29	0.02
2. Освіта	-82.20	22.86	-3.60	0.00
3. Сімейний стан	830.38	559.91	1.48	0.14
4. Структура сім'ї	238.49	223.71	1.07	0.29
5. Кількість членів сім'ї	1135.51	618.83	1.83	0.07
6. Кількість чоловіків в сім'ї	-614.82	632.84	-0.97	0.33
7. Кількість жінок в сім'ї	-991.48	627.39	-1.58	0.12
8. Голова домогосподарства	-824.68	438.80	-1.88	0.06
9. Всього землі у власності	-13.16	11.28	-1.17	0.25
10. Зайнятість	86.36	253.17	0.34	0.73
11. Освіта чоловіка	-21.66	22.18	-0.98	0.33
12. Професія чоловіка	162.02	191.02	0.85	0.40
13. Кількість дітей	-216.74	103.68	-2.09	0.04

Джерело: власні розрахунки.

Також виявлено, що такі фактори, як освіта, структура сім'ї, статус голови домогосподарства, загальний обсяг землі у власності, освіта чоловіка та професія чоловіка мають незначущий обернений зв'язок із неоплачуваною працею жінок відповідно до видів діяльності згідно з СНР у районах з неплемінним населенням. З іншого боку, встановлено незначущий прямий зв'язок між такими факторами, як сімейний стан, кількість членів сім'ї, кількість чоловіків у сім'ї, кількість жінок у сім'ї та зайнятістю жінок за видами діяльності згідно з СНР у районах із неплемінним населенням (табл. 2).

Таблиця 2

Регресійний аналіз факторів, що впливають на неоплачувану працю жінок за видами діяльності згідно з СНР у районах з неплемінним населенням

Множинний R = 0.63, R ² = 0.39, скоригований R ² = 0.30				
	Коефіцієнти регресії	Стандартна похибка	t-статистика	p-значення
Перетин	3631.38	1029.57	3.53	0.00
1. Вік	-39.57	14.26	-2.77	0.01
2. Освіта	-88.34	45.30	-1.95	0.05
3. Сімейний стан	1099.95	578.04	1.90	0.06
4. Структура сім'ї	-340.01	390.67	-0.87	0.39
5. Кількість членів сім'ї	83.82	98.84	0.85	0.40
6. Кількість чоловіків в сім'ї	143.71	81.80	1.76	0.08
7. Кількість жінок в сім'ї	138.31	139.22	0.99	0.32
8. Голова домогосподарства	-584.99	445.11	-1.31	0.19
9. Всього землі у власності	-34.91	30.67	-1.14	0.26
10. Зайнятість	332.10	543.84	0.61	0.54
11. Освіта чоловіка	-57.78	42.91	-1.35	0.18
12. Професія чоловіка	-210.70	335.03	-0.63	0.53
13. Кількість дітей	288.39	127.82	2.26	0.03

Джерело: власні розрахунки.

На основі результатів аналізу можна зробити висновок, що із 13 досліджених факторів значущий вплив на залежну змінну мали лише три фактори у районах з племінним населенням та два фактори у районах з неплемінним населенням. Це вказує на те, що залучення жінок до неоплачуваної праці за видами діяльності згідно з СНР не залежить від демографічних характеристик сімей як у племінних, так і в неплемінних районах Індії.

Фактори, що впливають на неоплачувану працю жінок за видами діяльності згідно з РСНР у районах з племінним і неплемінним населенням

У табл. 3 представлено вплив різних факторів на неоплачувану працю жінок у районах з племінним населенням за видами діяльності, які належать до сфери економічного виробництва відповідно до Розширеної системи національних рахунків (РСНР). За результатами аналізу встановлено статистично значущий обернений взаємозв'язок неоплачуваної праці жінок за видами діяльності в межах РСНР та таких факторів, як: структура сім'ї ($\beta=-1075,07$), кількість чоловіків у сім'ї ($\beta=-2199,79$), кількість жінок у сім'ї ($\beta=-2289,02$) та освіта чоловіка ($\beta=-123,10$).

Таблиця 3

Регресійний аналіз факторів, що впливають на неоплачувану працю жінок за видами діяльності згідно з РСНР у районах з племінним населенням

Множинний $R = 0.73$, $R^2 = 0.53$, скоригований $R^2 = 0.46$				
	Коефіцієнти регресії	Стандартна похибка	t -статистика	p -значення
Перетин	1436.48	1096.38	1.31	0.19
1. Вік	-1.98	15.70	-0.13	0.90
2. Освіта	27.78	37.30	0.74	0.46
3. Сімейний стан	316.18	913.65	0.35	0.73
4. Структура сім'ї	-1075.07	365.04	-2.95	0.00
5. Кількість членів сім'ї	2670.85	1009.79	2.64	0.01
6. Кількість чоловіків в сім'ї	-2199.79	1032.65	-2.13	0.04
7. Кількість жінок в сім'ї	-2289.02	1023.76	-2.24	0.03
8. Голова домогосподарства	1004.43	716.03	1.40	0.16
9. Всього землі у власності	-5.75	18.41	-0.31	0.76
10. Зайнятість	-285.22	413.11	-0.69	0.49
11. Освіта чоловіка	-123.10	36.19	-3.40	0.00
12. Професія чоловіка	-72.73	311.70	-0.23	0.82
13. Кількість дітей	-71.44	169.18	-0.42	0.67

Джерело: власні розрахунки.

Дані в табл. 3 демонструють, що жінки в нуклеарних сім'ях були меншою мірою залучені до праці за видами діяльності згідно з РСНР, ніж жінки у сім'ях розширеного типу. Це можна пояснити тим, що в нуклеарних сім'ях жінки мають менше обов'язків щодо приготування їжі та прибирання через меншу кількість членів сім'ї. Так само встановлено значущий прямий зв'язок між кількістю членів у сім'ї та обсягом неоплачуваної праці за видами діяльності в межах РСНР. У районах з племінним населенням наявність більшої кількості чоловіків і жінок у сім'ї також зменшує для жінок тягар неоплачуваної праці за видами діяльності згідно з РСНР через розриви в роботі. Крім того, наявність вищого рівня освіти у чоловіків сприяє зменшенню тягаря неоплачуваної праці жінок, що проживають на територіях племен і залучені до видів діяльності в межах РСНР, оскільки освічені чоловіки також можуть виконувати частину домашніх обов'язків. З'ясовано, що вік, загальний обсяг землі у власності, зайнятість жінки, професія чоловіка та кількість дітей мають незначущий обернений зв'язок із неоплачуваною роботою жінок за видами діяльності згідно з РСНР у районах з племінним населенням. І навпаки, освіта жінки, її сімейний стан і статус голови домогосподарства мали позитивний, але незначущий вплив на залежну змінну (табл. 3).

На відміну від ситуації із працею жінок у районах з племінним населенням, неоплачувана праця жінок у неплемінних районах демонструє значущий позитивний зв'язок лише з двома змінними: кількістю членів сім'ї та кількістю дітей (табл. 4).

Кількість дітей у сім'ї не була значущим детермінантом неоплачуваної праці жінок у районах з племінним населенням, а кількість членів сім'ї однаково впливала на неоплачувану працю жінок за неринковими видами діяльності згідно з РСНР як у районах з племінним, так і в районах з неплемінним населенням. Вік, освіта, структура сім'ї, кількість жінок у сім'ї, статус голови домогосподарства та професія чоловіка мали незначущий негативний вплив на неоплачувану працю жінок за видами діяльності в межах РСНР у районах з племінним населенням. І навпаки, виявлено, що сімейний стан, кількість членів сім'ї, кількість чоловіків в сім'ї, загальний обсяг землі у власності, зайнятість жінки та наявність освіти в чоловіка мають позитивний зв'язок із залежною змінною. За результатами аналізу можна зробити висновок, що неоплачувана праця жінок за видами діяльності згідно з РСНР у районах з неплемінним населенням більш складна для розуміння системою, ніж така сама праця жінок, що проживають на територіях племен.

Таблиця 4

Регресійний аналіз факторів, що впливають на неоплачувану працю жінок за видами діяльності згідно з РСНР у районах з неплемінним населенням

Множинний R = 0.67, R ² = 0.45, скоригований R ² = 0.37				
	Коефіцієнти регресії	Стандартна похибка	t-статистика	p-значення
Перетин	1695.89	1160.81	1.46	0.15
1. Вік	-23.13	16.08	-1.44	0.15
2. Освіта	-75.71	51.08	-1.48	0.14
3. Сімейний стан	458.51	651.72	0.70	0.48
4. Структура сім'ї	-263.45	440.47	-0.60	0.55
5. Кількість членів сім'ї	430.88	111.44	3.87	0.00
6. Кількість чоловіків в сім'ї	131.77	92.23	1.43	0.16
7. Кількість жінок в сім'ї	-178.25	156.96	-1.14	0.26
8. Голова домогосподарства	-372.79	501.85	-0.74	0.46
9. Всього землі у власності	55.37	34.58	1.60	0.11
10. Зайнятість	294.38	613.16	0.48	0.63
11. Освіта чоловіка	45.80	48.38	0.95	0.35
12. Професія чоловіка	-413.27	377.74	-1.09	0.28
13. Кількість дітей	338.25	144.11	2.35	0.02

Джерело: власні розрахунки.

Фактори, що впливають на неоплачувану працю жінок за неекономічними видами діяльності поза СНР у районах з племінним і неплемінним населенням

Види діяльності, які не входять до сфери економічного виробництва і не охоплені СНР – це такі види діяльності, які люди можуть виконувати лише самостійно. До них належать: самонавчання, самообслуговування, дозволя, час для соціальних контактів та ін. У табл. 5 показано вплив різних факторів на час, який жінки у районах з племінним населенням витрачають на таку діяльність. Встановлено, що лише вік має значущий позитивний вплив на працю жінок за видами діяльності поза СНР. Літні жінки мають більше часу на догляд за собою, оскільки вони меншою мірою залучені до неоплачуваної фізичної праці. Як обговорювалося раніше, молоді жінки виконують більше

неоплачуваної фізичної роботи, а отже, мають менше часу для догляду за собою. З'ясовано, що існує незначущий обернений зв'язок між факторами освіти, структури сім'ї, кількістю чоловіків у сім'ї, кількістю жінок у сім'ї, статусом голови домогосподарства, зайнятістю жінки та професією чоловіка та часом, який жінки в районах з племінним населенням витрачають на діяльність поза СНР (табл. 5).

Таблиця 5

Регресійний аналіз факторів, що впливають на неоплачувану працю жінок за видами діяльності поза СНР у районах з племінним населенням

Множинний $R = 0.55$, $R^2 = 0.31$, скоригований $R^2 = 0.20$				
	Коефіцієнти регресії	Стандартна похибка	t -статистика	p -значення
Перетин	189.19	230.46	0.82	0.41
1. Вік	9.45	3.30	2.86	0.01
2. Освіта	-4.85	7.84	-0.62	0.54
3. Сімейний стан	156.44	192.05	0.81	0.42
4. Структура сім'ї	-86.71	76.73	-1.13	0.26
5. Кількість членів сім'ї	142.16	212.26	0.67	0.50
6. Кількість чоловіків в сім'ї	-166.99	217.06	-0.77	0.44
7. Кількість жінок в сім'ї	-105.29	215.19	-0.49	0.63
8. Голова домогосподарства	-299.89	150.51	-1.99	0.05
9. Всього землі у власності	3.47	3.87	0.90	0.37
10. Зайнятість	-109.69	86.84	-1.26	0.21
11. Освіта чоловіка	10.96	7.61	1.44	0.15
12. Професія чоловіка	-57.62	65.52	-0.88	0.38
13. Кількість дітей	26.98	35.56	0.76	0.45

Джерело: власні розрахунки.

Згідно з результатами аналізу, в районах з племінним населенням праця жінок за видами діяльності поза СНР визначається на основі інших факторів, відмінних від згаданих раніше (крім віку). Вони можуть мати психологічний характер.

У випадку з жінками, які проживають у районах з неплемінним населенням, вік також був єдиним детермінантом, який мав значний позитивний вплив на працю жінок за неекономічними видами діяльності поза СНР. Усі

інші фактори мали незначущий позитивний або негативний вплив. Так, виявлено, що такі фактори, як освіта, сімейний стан, структура сім'ї, кількість членів сім'ї, кількість жінок у сім'ї, загальна площа землі у власності та зайнятість жінки мали незначущий позитивний вплив на час, витрачений жінками на види діяльності поза СНР, у районах з неплеєним населенням. З іншого боку, встановлено незначущий обернений зв'язок між кількістю чоловіків у сім'ї, статусом голови домогосподарства, освітою чоловіка, професією чоловіка і кількістю дітей та часом, витраченим жінками на види діяльності поза СНР у районах з неплеєним населенням (табл. 6).

Таблиця 6

Регресійний аналіз факторів, що впливають на неоплачувану працю жінок за видами діяльності поза СНР у районах з неплеєним населенням

Множинний $R = 0.35$, $R^2 = 0.12$, скоригований $R^2 = 0.01$				
	Коефіцієнти регресії	Стандартна похибка	t -статистика	p -значення
Перетин	30.38	255.36	0.12	0.91
1. Вік	9.56	3.54	2.70	0.01
2. Освіта	15.58	11.24	1.39	0.17
3. Сімейний стан	150.26	143.37	1.05	0.30
4. Структура сім'ї	132.69	96.90	1.37	0.17
5. Кількість членів сім'ї	26.30	24.52	1.07	0.29
6. Кількість чоловіків в сім'ї	-5.24	20.29	-0.26	0.80
7. Кількість жінок в сім'ї	29.87	34.53	0.87	0.39
8. Голова домогосподарства	-105.97	110.40	-0.96	0.34
9. Всього землі у власності	2.07	7.61	0.27	0.79
10. Зайнятість	43.10	134.89	0.32	0.75
11. Освіта чоловіка	-7.35	10.64	-0.69	0.49
12. Професія чоловіка	-1.58	83.10	-0.02	0.98
13. Кількість дітей	-49.39	31.70	-1.56	0.12

Джерело: власні розрахунки.

Таким чином, жінки, які проживають як у районах із плеєним населенням, так і в районах з неплеєним населенням, демонструють схожі моделі поведінки з точки зору факторів, які впливають на їхнє залучення до не-економічних видів діяльності поза СНР. Як у районах з плеєним населен-

ням, так і в районах з неплемінним населенням, на працю жінок за видами діяльності поза СНР впливають інші фактори, ніж ті, що розглядалися вище (за винятком віку). Такі фактори можуть мати психологічний, соціальний чи культурний характер.

**Фактори, що впливають на сукупну
неоплачувану працю жінок у загальному обсязі
домашніх робіт у районах з племінним
і неплемінним населенням**

З метою визначення сукупного обсягу неоплачуваної праці, яку виконують жінки в домогосподарстві, показники неоплачуваної праці за видами діяльності, включеними до сфери економічного виробництва згідно з СНР додано до показників неоплачуваної праці за видами діяльності, що належать до сфери економічного виробництва згідно з РСНР. Працю жінок за видами діяльності поза СНР у сукупному обсязі неоплачуваної праці не враховано, оскільки така праця не має вартісного еквіваленту, а отже, не може вважатися неоплачуваною працею.

Результати аналізу, згідно з табл. 7, свідчать про те, що ймовірність залучення жінки до неоплачуваної праці в районах з племінним населенням зростає зі збільшенням кількості членів сім'ї, оскільки між цими двома змінними виявлено статистично значущий прямий зв'язок. І навпаки, з'ясовано, що присутність чоловіків у сім'ї, як і наявність освіти у чоловіка, значно зменшує кількість неоплачуваної роботи, яку виконують жінки в районах з племінним населенням. Встановлено наявність статистично незначущого оберненого зв'язку між такими факторами, як вік та освіта жінки, структура сім'ї, загальна кількість землі у власності, зайнятість жінки і кількість дітей, та сукупним обсягом неоплачуваної праці. Розрахункові значення коефіцієнтів регресії для цих змінних становили -2814,62, -3280,50 і -144,75 відповідно. З іншого боку, встановлено, що сімейний стан, статус голова домогосподарства та професія чоловіка мають позитивний, але статистично незначущий зв'язок із залежною змінною (табл. 7).

Результати, згідно з табл. 8, дають змогу зробити висновок, що одні й ті самі фактори (за винятком кількості членів сім'ї) по-різному впливають на неоплачувану працю жінок у районах з племінним і неплемінним населенням. Збільшення кількості чоловіків, дітей та членів сім'ї загалом призводить до значного збільшення неоплачуваної праці жінок у районах з неплемінним населенням.

Таблиця 7

Регресійний аналіз факторів, що впливають на сукупну неоплачувану працю жінок у загальному обсязі неоплачуваних домашніх робіт у районах з племінним населенням

Множинний $R = 0.77$, $R^2 = 0.59$, скоригований $R^2 = 0.53$				
	Коефіцієнти регресії	Стандартна похибка	t -статистика	p -значення
Перетин	4162.97	1357.77	3.07	0.00
1. Вік	-24.00	19.44	-1.23	0.22
2. Освіта	-54.42	46.19	-1.18	0.24
3. Сімейний стан	1146.56	1131.47	1.01	0.31
4. Структура сім'ї	-836.57	452.07	-1.85	0.07
5. Кількість членів сім'ї	3806.36	1250.53	3.04	0.00
6. Кількість чоловіків в сім'ї	-2814.62	1278.84	-2.20	0.03
7. Кількість жінок в сім'ї	-3280.50	1267.83	-2.59	0.01
8. Голова домогосподарства	179.75	886.73	0.20	0.84
9. Всього землі у власності	-18.91	22.80	-0.83	0.41
10. Зайнятість	-198.85	511.60	-0.39	0.70
11. Освіта чоловіка	-144.75	44.82	-3.23	0.00
12. Професія чоловіка	89.29	386.02	0.23	0.82
13. Кількість дітей	-288.19	209.51	-1.38	0.17

Джерело: власні розрахунки.

Це пов'язано з тим, що із збільшенням кількості членів сім'ї (незалежно чи чоловіків чи дітей) зростають і обсяги праці жінок за видами діяльності згідно з РСНР. І навпаки, виявлено, що вік і освіта значно зменшують тягар неоплачуваної праці для жінок у районах з неплемінним населенням. Крім того, структура сім'ї, кількість членів сім'ї жіночої статі, голова домогосподарства, освіта чоловіка та професія чоловіка мали незначущий вплив на зменшення тягара неоплачуваної праці для жінок у неплемінних районах. Нарешті, сімейний стан жінки, загальний обсяг землі у власності та зайнятість жінки мали позитивний, але незначущий зв'язок із загальним обсягом неоплачуваної праці жінок у районах з неплемінним населенням (табл. 8).

Таблиця 8

Регресійний аналіз факторів, що впливають на сукупну неоплачувану працю жінок у загальному обсязі неоплачуваних домашніх робіт у районах з неплемінним населенням

Множинний $R = 0.72$, $R^2 = 0.52$, скоригований $R^2 = 0.45$				
	Коефіцієнти регресії	Стандартна похибка	t -статистика	p -значення
Перетин	5327.27	1702.87	3.13	0.00
1. Вік	-62.70	23.59	-2.66	0.01
2. Освіта	-164.05	74.93	-2.19	0.03
3. Сімейний стан	1558.46	956.05	1.63	0.11
4. Структура сім'ї	-603.46	646.15	-0.93	0.35
5. Кількість членів сім'ї	514.70	163.48	3.15	0.00
6. Кількість чоловіків в сім'ї	275.48	135.30	2.04	0.04
7. Кількість жінок в сім'ї	-39.94	230.26	-0.17	0.86
8. Голова домогосподарства	-957.78	736.20	-1.30	0.20
9. Всього землі у власності	20.46	50.73	0.40	0.69
10. Зайнятість	626.48	899.48	0.70	0.49
11. Освіта чоловіка	-11.98	70.97	-0.17	0.87
12. Професія чоловіка	-623.97	554.13	-1.13	0.26
13. Кількість дітей	626.65	211.40	2.96	0.00

Джерело: власні розрахунки.

Висновки

Результати дослідження показали, що із 13 досліджених факторів статистично значущий вплив на працю жінок за видами діяльності в межах сфери економічного виробництва, згідно з СНР, мали лише три фактори у районах із племінним населенням та два фактори у районах із неплемінним населенням. З огляду на це жінки – як у районах з племінним населенням, так і в районах з неплемінним населенням змушені брати участь у видах діяльності в межах сфери економічного виробництва згідно з СНР незалежно від демографічних характеристик сім'ї. Неоплачувана праця жінок за видами діяльності, що належать до сфери економічного виробництва, згідно з розширеною концепцією Системи національних рахунків (РСНР), у районах із неплемінним населенням більш складна для розуміння та вивчення системою, ніж така сама праця жінок у районах із племінним населенням. Щодо неоплачуваної праці жінок за видами діяльності поза межами сфери економіч-

ного виробництва згідно з концепцією СНР, то відмінностей у впливі зазначених факторів на таку діяльність у районах із племінним та в районах із неплемінним населенням не виявлено. Відповідно, на участь жінок у такій діяльності впливають не демографічні (за винятком віку), а інші чинники психологічного, соціального та культурного характеру. Щодо сукупного обсягу неоплачуваної праці, то одні і ті самі фактори (за винятком кількості членів сім'ї) по-різному впливають на неоплачувану працю жінок у районах із племінним населенням і в районах із неплемінним населенням.

Одним із найважливіших висновків цього дослідження стало виявлення позитивного і статистично значущого впливу освіти на скорочення обсягів неоплачуваної праці як серед жінок, які живуть у районах із племінним населенням, так і серед жінок, які живуть у районах із неплемінним населенням. Незалежно від того, хто саме має освіту в сім'ї – жінка чи чоловік – освіта дійсно має велике значення. Наявність освіти дає змогу покращити життя жінок як у районах із племінним, так і в районах із неплемінним населенням, полегшуючи тягар невизнаної, неврахованої, недооціненої та неоплачуваної праці. Отже, уряд має надати освіті пріоритетного значення замість того, щоб зосереджувати увагу на інших параметрах розвитку. Це сприятиме підвищенню статусу жінок як у племінних, так і в неплемінних районах Індії та сформує інші соціальні й культурні цінності на користь покращення соціального статусу жінок.

Список використаної літератури

- Baliyan, K., & Kumar, S. (2014). Contribution of farm women in household income: Evidence from Western Uttar Pradesh. *International Journal of Social and Economic Research*, 4(3), 302–335. <https://doi.org/10.5958/2249-6270.2014.01107.6>
- Alonso, C., Brussevich, M., Dabla-Norris, E., Kinoshita, Yu., & Kochhar, K. (2019). *Reducing and redistributing unpaid work: Stronger policies to support gender equality* (Working Paper No. 2019/225). International Monetary Fund. <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/10/15/Reducing-and-Redistributing-Unpaid-Work-Stronger-Policies-to-Support-Gender-Equality-48688>.
- Goswami, C. (2013). Female agricultural workers in Assam: A case study of Darrang District. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 3(2), 1–5. https://www.researchgate.net/publication/307367111_Female_Agricultural_Workers_in_Assam_A_Case_Study_of_Darrang_District.

- Hirway, I. (2015, May). *Unpaid work and the economy: Linkages and their implications* (Working Paper No. 838). Levy Economics Institute of Bard College. https://www.levyinstitute.org/pubs/wp_838.pdf.
- Kaur, R. (2008). Gender and social analysis of dairy farming: a case study of Punjab. *Journal of Rural Development*, 27(1), 129–147.
- Karimli, L., Samman, E., Rost, L., & Kidder, T. (2016). *Factors and norms influencing unpaid care work: Household survey evidence from five rural communities in Colombia, Ethiopia, the Philippines, Uganda and Zimbabwe*. WE-CARE Womens' Economic Empowerment and Care Initiative, OXFAM. <https://policy-practice.oxfam.org/resources/factors-and-norms-influencing-unpaid-care-work-household-survey-evidence-from-f-620145/>.
- Muthukumar, P. K. (2020). A study on problems of urban working women in the workplace with reference to Tuticorin district of Tamilnadu, India. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 6(17), 13345–13352.
- Hunady, J., Orviska, M., & Uramova, M. (2014). The size and determinants of unpaid work – the gender comparison. In *Proceedings of the International Conference on Advances in Social Science, Economics & Human Behavior–SEH 2014* (pp. 40–45). Institute of Research Engineers and Doctors. https://www.researchgate.net/publication/269464305_The_Size_and_Determinants_of_Unpaid_Work_-_the_Gender_Comparison.
- Pal, I., Ali, B., Dhillon, P. & Pandey, N. (2021). Factors determining paid and unpaid work in young adults: Evidence from a cohort study in Bihar, India. *The Indian Journal of Labour Economics*, 64, 133–153. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s41027-020-00298-3>
- Pinquart, M., & Sörensen, S. (2003). Differences between caregivers and noncaregivers in psychological health and physical health: A meta-analysis. *Psychology and Aging*, 18(2), 250–267. <https://doi.org/doi:10.1037/0882-7974.18.2.250>
- Sethi, R. M. (1991). *Women in agriculture: A study of Himachal Pradesh*. Rawat Publications, New Delhi and Jaipur.
- Yanovskaya O., Gulfiya, N., & Salimzhanova, A. (2020). Women's unpaid work as a factor of gender inequality: A case of Kazakhstan. *Asian Journal of Business environment*, 10(2), 17–21. <https://doi.org/10.13106/jbees.2020.vol10.no2.17>